

УДК 343.221.51

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-217-224

Крижановський М. В.©
аспірант
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ФОРМИ, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИДІВ

На підставі аналізу законодавчих положень розділу XIV–1 КК України визначено форми заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, з'ясовано особливості застосування окремих із них, а також вивчено перспективи запровадження у КК України нових таких видів.

Ключові слова: юридична особа, штраф, конфіскація майна, ліквідація, реорганізація, позбавлення та обмеження прав юридичної особи.

Постановка проблеми. Забезпечення охорони найбільш важливих соціальних цінностей і благ у Кримінальному кодексі України (далі – КК України), поряд із запобіганням потенційно можливим кримінальним загрозам, законодавець здійснює через встановлення вичерпного переліку тих суспільно небезпечних діянь, що є злочинами, а також визначення, по-перше, у санкціях статей Особливої частини КК України загроз застосування певних видів покарань до осіб, що вчиняють злочини, а по-друге, можливості реалізації інших заходів кримінально-правового характеру, що знаходять свою регламентацію у Загальній частині КК України. Окреме місце серед цих інших заходів посідають заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

У КК України цим заходам присвячений окремий розділ XIV–I, у ст. 96–6 якого задекларовано, що до юридичних осіб суд може застосувати такі заходи кримінально-правового характеру, як штраф, конфіскація майна й ліквідація. Штраф та ліквідація можуть бути застосовані до юридичних осіб лише як основні заходи кримінально-правового характеру, а конфіскація майна – лише як додатковий. При цьому з огляду на приписи ст. 96–6 КК України передбачений законодавством перелік заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб розташований у певному порядку – від найменш суворого до найбільш суворого. Попри це в доктрині кримінального права відсутня єдність думок щодо системи таких інших заходів державного реагування на прояви кримінальної активності уповноважених осіб юридичних осіб. У зв'язку з цим хотілося б привернути увагу науковців до дискусії з приводу визначення форм зазначених інших заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, встановлення особливостей їх застосування, а також окреслення перспектив запровадження у КК України окремих нових їх видів.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб були об'єктом уваги дослідників В. К. Грищука, О. Ф. Пасеки, О. В. Панченко, О. П. Провоторова. Окремі їх складові розглянуто в більш ширшому контексті у працях З. А. Загинеї, О. О. Козаченка, І. І. Митрофанова, О. О. Книженко, Н. О. Орловської, М. І. Хавронюка, А. М. Яценка та багатьох інших учених. Віддаючи належне цінності наукових розробок указаних авторів, зазначимо проте, що багато питань зазначеної проблематики залишається до кінця не вирішеними. Саме до таких питань і належать питання щодо встановлення форм аналізованих інших заходів кримінально-правового характеру.

Мета цієї статті полягає у визначенні форм заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, з'ясуванні особливостей застосування окремих із них, а також ви-

© Крижановський М. В., 2019
ORSID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8847-0557>
vo-1_shablisty@ukr.net

вченні перспектив запровадження у КК України нових їх видів.

Виклад основного матеріалу. Опрацювання сучасної вітчизняної наукової літератури, у якій розглянуто сутність і зміст заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, дозволяє зробити висновок, що під такими заходами належить розуміти передбачені КК України інші заходи кримінально-правового характеру, які не є покаранням і формою кримінальної відповідальності, але тягнуть негативні для юридичної особи наслідки майнового чи організаційно-правового характеру або унеможливають їх настання [3, с. 56–57].

Зі змісту наведеного визначення заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб випливає, що такі заходи принаймні репрезентовані: 1) примусовими заходами кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб; 2) заходами кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, що унеможливають настання примусових заходів кримінально-правового характеру щодо останніх у зв'язку з нездатністю достатньою мірою здійснювати запобіжний вплив на юридичну особу як суб'єкта кримінально-правових відносин.

Першу групу заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, як уже було задекларовано на початку нашого дослідження, становлять штраф, конфіскація майна й ліквідація (ст.ст. 96–7, 96–8, 96–9 КК України).

Згідно зі ст. 96–7 КК України, штраф – це грошова сума, яку повинна сплатити певна категорія юридичної особи на підставі судового рішення. Таким судовим рішенням є обвинувальний вирок суду щодо уповноваженої особи юридичної особи, що належить до приватної сфери*, у якому така фізична особа визнається винною у вчиненні від імені та в інтересах юридичної особи одного зі злочинів, передбачених п. 1 ч. 1 ст. 96–3 КК України, працівника, який не має права діяти від імені такої юридичної особи, але в якому останній визнається винним у вчиненні в інтересах відповідної юридичної особи будь-якого зі злочинів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 96–3 КК України, через незабезпечення виконання *уповноваженою особою* покладених на неї законом або установчими документами обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції і, внаслідок цього, у якому прийнято рішення про застосування заходу кримінально-правового характеру щодо юридичної особи приватного права у вигляді штрафу. Отже, у випадках, передбачених п. 1 і 2 ч. 1 ст. 96–3 КК України, в обвинувальному вирокі суду штраф не може бути застосований до юридичних осіб державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій, хоча це і не виключає притягнення до кримінальної відповідальності відповідних фізичних осіб. На цю обставину, до речі, вже звертали увагу окремі вітчизняні науковці [11, с. 231–232].

Розмір штрафу до наведених юридичних осіб згідно зі ст. 96–7 КК України обчислюють двома способами: 1) у випадку, якщо юридична особа одержала неправомірну вигоду, то розмір штрафу дорівнює двократному розміру такої вигоди; 2) якщо ж юридична особа неправомірну вигоду не одержала або її розмір неможливо обчислити, то з огляду на ступінь тяжкості злочину, вчиненого уповноваженою особою юридичної особи, розмір штрафу, може становити: а) за злочин невеликої тяжкості – від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; б) за злочин середньої тяжкості – від десяти до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; в) за тяжкий злочин – від двадцяти до п'ятдесяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; г) за особливо тяжкий злочин – від п'ятдесяти до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У такому разі, за справедливим зауваженням окремих вітчизняних науковців, суд наділений дискреційними повноваженнями, що обмежені граничними розмірами штрафу, визначеними законодавцем [7, с. 303].

Згідно зі ст. 96–8 КК України конфіскація майна полягає у примусовому безоплатному

* Йдеться про підприємства, установи й організації, крім державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також міжнародних організацій (ч. 1 ст. 94–1 КК України).

вилученні у власність держави майна юридичної особи. Цей додатковий захід кримінально-правового характеру застосовують щодо юридичних осіб, що належать як до приватної, так і до публічної сфери*, завжди одночасно із застосуванням такого найбільш суворого заходу кримінально-правового характеру, як ліквідація.

Сутність конфіскації майна юридичних осіб, що належать як до приватної, так і до публічної сфери, полягає в обмеженнях майнового характеру щодо останньої (позбавлення права власності на майно, що перебуває на балансі юридичної особи) у зв'язку з наявністю для цього кримінально-правової підстави та визначених кримінальним законом умов. Зміст конфіскації майна щодо відповідної юридичної особи становить визначений законом і судом обсяг таких майнових обмежень [2, с. 152].

Що стосується власне ліквідації, то цей захід кримінально-правового характеру щодо юридичної особи застосовується судом лише у разі вчинення її уповноваженою особою будь-якого зі злочинів, передбачених ст.ст. 109, 110, 113, 146, 147, 160, 260, 262, 258–5, 436, 436–1, 437, 438, 442, 444, 447 КК України, тобто злочинів, перелік яких у цілому визначений у п. 3 й 4 ч. 1 ст. 96–3 КК України.

У юридичній літературі звернено увагу на те, що цей захід не можна застосувати в тих випадках, коли регулятивним законодавством не передбачена можливість припинення діяльності відповідної категорії юридичних осіб на підставі рішення суду. Перш за все мова йде про органи державної влади та місцевого самоврядування – ВР, КМ, суди, сільські, селищні, міські, районні, обласні ради тощо. Відповідно до таких юридичних осіб може бути застосовано штраф [7, с. 303].

Щодо цього варто зауважити, що дійсно ч. 2 ст. 96–4 КК України, як, до речі, і ч. 2 ст. 96–6 КК України [7, с. 302] не виключає можливості застосування штрафу у випадках вчинення уповноваженою особою злочинів, передбачених п. 3 і 4 ст. 96–3 КК України, навіть коли регулятивним законодавством не передбачена можливість припинення діяльності відповідної категорії юридичних осіб на підставі рішення суду. Однак зауважимо, що застосування в такому разі штрафу щодо вказаної категорії юридичних осіб скоріше є винятком, ніж загальним правилом. Крім того, чи доречно взагалі застосовувати штраф у такому випадку саме до наведеної категорії юридичних осіб? Ми схильні вважати, що подібні ситуації вимагають пошуку інших варіантів кримінально-правового впливу на відповідну категорію юридичних осіб. Зокрема, до таких юридичних осіб, за браком законодавчого врегулювання можливості ліквідації, доцільно застосовувати реорганізацію у формі приєднання. Під приєднанням належить розуміти припинення діяльності однієї або декількох юридичних осіб із передачею ним (ними) згідно з передавальним актом усього їх майна, прав та обов'язків іншій юридичній особі. Основною особливістю приєднання як форми реорганізації є те, що в його процесі не створюється нова юридична особа. Ч. 7 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» передбачає, що в разі приєднання юридичних осіб здійснюється державна реєстрація припинення юридичних осіб, що припиняються у результаті приєднання, та державна реєстрація змін до відомостей, що містяться в ЄДР, щодо правонаступництва юридичної особи, до якої приєднуються [10]. Більш детально вказаний аспект розширення заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб стане предметом наших подальших наукових розвідок.

Тут також варто зазначити, що проблематика пошуку нових видів основних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб обумовлена й тією обставиною, що ліквідація не може бути застосована до будь-якої категорії юридичних осіб, визначених у ч. 2 ст. 96–4 КК України, у випадку вчинення уповноваженою особою злочину, передбаченого ч. 2–4 ст. 159–1 КК України. Це прямо виливає зі змісту ст. 96–9 КК України. На це також уже звертали увагу в науковому середовищі [11, с. 231–232]. У цій ситуації, згідно з положеннями ст. 96–3, ч. 2 ст. 96–4 КК України, до такої категорії юридичних осіб має

* У цьому випадку йдеться про юридичних осіб – суб'єктів приватного та публічного права, резидентів та нерезидентів України, включаючи підприємства, установи чи організації, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, організації, створені ними у встановленому порядку, фонди, а також міжнародні організації, інші юридичні особи, що створені відповідно до вимог національного чи міжнародного права (ч. 2 ст. 96–4 КК України).

начебто бути застосований штраф. Однак з огляду на викладене в ч. 1 ст. 96–4 КК України можливість його застосування викликає певні сумніви. Крім того, у сучасній кримінально-правовій літературі дедалі частіше звертають увагу на розширення переліку підстав застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи. З огляду на цю тенденцію, яку ми схильні лише підтримати, діяльність із розширення переліку власне основних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб є, очевидно, вимушеною і неминучою.

Отже, зазначимо, що застосування будь-якого з основних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи залежить, по-перше, від виду такої юридичної особи (належності до приватної або публічної сфери), а по-друге, від того конкретного злочину, передбаченого п. 1, 3, 4 ч. 1 ст. 96–3 КК України, який був учинений в інтересах та (або) від імені такої юридичної особи або призвів, через незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, до вчинення будь-якого зі злочинів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 96–3 КК України. Ця обставина, з урахуванням особливостей реалізації примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб приватної або публічної сфери, засвідчує той факт, що в практичній площині подібні заходи кримінально-правового характеру сьогодні не реалізуються. Із метою зрушення такої ситуації в іншу, протилежну площину, тенденція до розширення підстав застосування щодо таких юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру може бути оцінена позитивно лише за рахунок пошуку нових видів таких примусових заходів.

На початку нашого дослідження ми вже звертали увагу на те, що примусові заходи кримінально-правового характеру щодо юридичної особи належать до інших заходів кримінально-правового характеру. Із цього приводу О. П. Провоторов указує, що ліквідація як захід кримінально-правового характеру, поряд зі штрафом і конфіскацією майна, за своїм змістом фактично переслідує каральну мету. Більше того, з огляду на це, а також з урахуванням положень ст. 96–9 КК України, згідно з якими ліквідацію юридичної особи застосовують одночасно з конфіскацією майна, на думку дослідника, мета застосування ліквідації є фактично однаковою з метою покарання, складовими елементами якої є кара та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [9, с. 79–80].

Із такою думкою науковця ми погодитися не можемо, оскільки метою застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб кара бути не може. Кара є властивістю й одночасно метою, на чому наполягають окремі науковці, саме покарання. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичної особи в жодному разі не є покаранням. Їх основною метою є запобігання вчиненню нових кримінально-протиправних діянь як уповноваженою особою, яка раніше вже їх вчиняла від імені та (або) в інтересах юридичної особи, так і широким колом інших уповноважених осіб, які раніше ніколи не вчиняли злочини від імені та (або) в інтересах юридичної особи [3, с. 56–57].

Навіть з огляду на те, що примусові заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб дійсно сьогодні мають знаходити свій прояв в обвинувальному вирокі суду щодо уповноваженої особи юридичної особи, на що ми вже звертали увагу, ця обставина переконливо не засвідчує те, що такі заходи у випадку їх застосування є формою кримінальної відповідальності. Сам факт ухвалення обвинувального вироку щодо уповноваженої особи юридичної особи не можна визнавати проявом кримінальної відповідальності юридичної особи, оскільки обвинувальним вирокі суду сьогодні не можна юридичну особу визнати винною у вчиненні кримінального правопорушення. Указане твердження є очевидним, оскільки юридична особа не може органічно відчувати морального аспекту засудження як ключової ознаки кримінальної відповідальності, на чому наголошено у відомому рішенні Конституційного Суду України. Звідси випливає, що позиція прихильників концепції «заходи кримінально-правового характеру, що застосовуються до юридичних осіб, є проявом (формою) кримінальної відповідальності» буде сумнівною, доки з цього питання не висловить свою думку Конституційний Суд України або вітчизняне кримінальне законодавство зазнає таких змін, які зведуть нанівець саму постановку окресленого питання [4, с. 27–28].

Завершуючи аналіз примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, звертаємо увагу й на те, що з огляду на положення абз. 2 ч. 2 ст. 96–4

КК України, у випадку, якщо держава або суб'єкт державної власності володіє часткою понад 25 відсотків у юридичній особі або юридична особа знаходиться під ефективним контролем держави чи суб'єкта державної власності, ця юридична особа несе цивільну відповідальність у повному обсязі за неправомірно отриману вигоду та шкоду, заподіяну злочинном, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління. Однак сфера застосування цього положення виглядає невизначеною, оскільки підставою відповідальності названо злочин, що вчинений державою, суб'єктами державної власності або державного управління. Однак ані держава, ані суб'єкти державної власності або державного управління не визнані суб'єктами злочину за чинним кримінальним законодавством України [7, с. 300–301].

До другої групи заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб сьогодні належить лише один такий захід – звільнення юридичної особи від застосування щодо неї заходів кримінально-правового характеру у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 96–5 КК України).

Підставою для звільнення юридичної особи як приватної, так і публічної сфери від застосування вищенаведених примусових заходів кримінально-правового характеру є сполучення певної події і відповідної поведінки особи [5, с. 330] з констатацією певної обставини. Такою певною подією є закінчення визначених у ч. 1 ст. 96–3 КК України строків. Їх перебіг починається з дня вчинення уповноваженою особою будь-якого злочину, зазначеного у ст. 96–3 цього Кодексу, і завершується днем набрання вироком законної сили. Такі строки становлять: 1) три роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості; 2) п'ять років – у разі вчинення злочину середньої тяжкості; 3) десять років – у разі вчинення тяжкого злочину; 4) п'ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину. Другу складову підстави звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру становлять такі види постзлочинної поведінки уповноваженої особи з констатацією певної обставини: 1) непереховування уповноваженої особи, яка вчинила будь-який злочин, зазначений у ст. 96–3 цього Кодексу, із метою ухилення від кримінальної відповідальності, і наявність інформації про місцезнаходження такої уповноваженої особи; 2) невчинення повторно будь-якого злочину з переліку, зазначеного у ст. 96–3 КК України.

Більш детальний аналіз підстави звільнення юридичної особи від застосування заходів кримінально-правового характеру стане предметом наших подальших наукових розвідок. Тут лише у черговий раз зауважимо, що загальний перелік законодавчо регламентованих засобів кримінально-правового впливу щодо юридичних осіб приватної й публічної сфери має бути розширений. Зокрема, таке розширення може відбутися за рахунок включення до системи основних заходів, поряд із запропонованою нами вище *реорганізацією*, такого заходу як *позбавлення права юридичної особи займатися певною діяльністю* [1, с. 205]. Причому розширенню мають підлягати не лише основні, але й додаткові примусові заходи кримінально-правового характеру щодо таких осіб. Заслугове на підтримку пропозиція розширити цей перелік за рахунок включення до КК України таких додаткових примусових заходів, як: а) *законодавче обмеження прав юридичної особи*; б) *внесення відомостей про застосування таких заходів до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань* [8, с. 4].

Що ж стосується заходів звільнення від застосування примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, то їх перелік також не слід обмежувати виключно заходом, заснованим на недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження щодо юридичних осіб. У зв'язку з цим ми схильні підтримати тих науковців, які пропонують до такого переліку включити заходи, пов'язані з постделіктною діяльністю самої юридичної особи, а не конкретних фізичних осіб. Наприклад, у ситуаціях, коли після вчинення в інтересах юридичної особи злочинного діяння її агентом нове керівництво такої юридичної особи ухвалює рішення про недопустимість подібних учинків і вживає дієвих заходів щодо цього. Змістом зазначеного заходу є заохочення корпорації до позитивної постделіктної діяльності, а режим звільнення має бути диспозитивним [6].

Висновки. З огляду на вищенаведене зазначимо, що система заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб репрезентована, по-перше, двома основними (штраф і ліквідація) і одним додатковим примусовим заходом (конфіскація майна), а

по-друге, одним заходом, що унеможливило б настання вказаних примусових заходів кримінально-правового характеру у зв'язку з нездатністю достатньою мірою здійснювати запобіжний вплив на юридичну особу як суб'єкта кримінально-правових відносин.

Застосування будь-якого одного з основних заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи залежить, по-перше, від виду такої юридичної особи (належності до приватної або публічної сфери), а по-друге, від того конкретного злочину, передбаченого п. 1, 3, 4 ч. 1 ст. 96–3 КК України, який був учинений в інтересах та (або) від імені такої юридичної особи або прізв'язків через незабезпечення виконання покладених на уповноважену особу юридичної особи обов'язків щодо вжиття заходів із запобігання корупції, до вчинення будь-якого зі злочинів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 96–3 КК України.

Загальний перелік законодавчо регламентованих засобів кримінально-правового впливу щодо юридичних осіб приватної і публічної сфери має бути розширений за рахунок регламентації не лише окремих основних, але і певних додаткових примусових заходів кримінально-правового характеру щодо таких осіб. Поряд з одночасним розширенням переліку примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб мають підлягати розширенню й ті заходи, наслідком реалізації яких є звільнення від застосування примусових заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб.

Список використаних джерел

1. Гришук В. К., Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: порівняльно-правове дослідження: монографія. Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 248 с.
2. Єрмак О. В., Куц В. М. Конфіскація як засіб кримінально-правового реагування: монографія. Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2018. 232 с.
3. Крижановський М. В. Деякі міркування щодо визначення поняття та видів заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. *Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права: матер. Міжн. наук.-практ. конф. 14–15 червня, м. Львів*. Львів: Західноукр. орг. «Центр правн. ініціат.», 2019. С. 54–57.
4. Крижановський М. В. Чи підлягає юридична особа кримінальній відповідальності у випадку вчинення її уповноваженою особою кримінального правопорушення? *Актуальні проблеми кримінальної юстиції: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. 26–27 червня, м. Одеса*. Одеса: МГУ; Ін-т права, економ. та міжнар. відн., 2019. С. 24–29.
5. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид. переробл. і доп. Харків: Право, 2015. 528 с.
6. Куц В. М., Сотниченко В. С. Юридична особа як об'єкт застосування кримінально-правових заходів: монографія. Київ: Нац. акад. прокур. України, 2017. 250 с.
7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Медьника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., переробл. та доп. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1368 с.
8. Провоторов О. П. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як інститут кримінального права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2019. 20 с.
9. Провоторов О. П. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб як інститут кримінального права України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Київ, 2019. 209 с.
10. Реорганізація юридичних осіб. Злиття. Приєднання. Поділ. Перетворення. Виділ. *Розділи та сервіси TAXLINK: TAXLINK. All about taxes*. URL: <https://taxlink.ua/ua/analytics/doc-reorganizaciya-yuridichnih-osib-zlittya-pridnannya-podil-peretvorennia-vidil/reorganizaciya-yuridichnih-osib-zlittya/full/> (дата звернення: 23.09.2018).
11. Ященко А. М. Обставини, що виключають можливість застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 227–232.

Надійшла до редакції 30.10.2019.

References

1. Hryshchuk, V. K., & Pasyeka, O. F. (2013) Kryminal'na vidpovidal'nist' yurydychnykh osib [Criminal liability of legal entities: a comparative legal study]: porivnyal'no-pravove doslidzhennya: monohrafiya. L'viv: L'viv. derzh. un-t vnutr. sprav, 2013. 248 s. [in Ukr.].
2. Yermak, O. V., & Kuts, V. M. (2018) Konfiskatsiya yak zasib kryminal'no-pravovoho

reahuvannya [Confiscation as a means of criminal law response] : monohrafiya. Chernihiv: Vydavets' Lozovyy V.M. 232 s. [in Ukr.].

3. Kryzhanovs'kyu, M. V. (2019) Deyaki mirkuvannya shchodo vyznachennya ponyattya ta vydiv zakhodiv kryminal'no-pravovoho kharakteru shchodo yurydychnykh osib. [Some considerations regarding the definition of the concept and types of criminal law measures against legal entities.] Suchasnyy stan i perspektyvy rozvytku derzhavy i prava: mater. Mizhn. nauk.-prakt. konf. 14–15 chervnya, m. L'viv. L'viv: Zakhidnoukr. orh. «Tsentri prav. initsiat.». S. 54–57. [in Ukr.].

4. Kryzhanovs'kyu M. V. Chy pidlyahaye yurydychna osoba kryminal'niy vidpovidal'nosti u vypadku vchennya yiyi upovnovazhenoyu osoboyu kryminal'noho pravoporushennya? [Is a legal entity liable for criminal liability in the event of its commission of a criminal offense by an authorized person?] Aktual'ni problemy kryminal'noyi yustytisyi: mater. Vseukr. nauk.-prakt. konf. 26–27 chervnya, m. Odesa. Odesa: MHU; In-t prava, ekonom. ta mizhnar. vidn., 2019. S. 24–29. [in Ukr.].

5. Kryminal'ne pravo Ukrayiny [Criminal law of Ukraine]: Zahal'na chastyna: pidruchnyk / V. I. Borysov, V. YA. Tatsiy, V. I. Tyutyuhin ta in.; za red. V. YA. Tatsiya, V. I. Borysova, V. I. Tyutyuhina. 5-te vyd. pererobl. i dop. Kharkiv: Pravo, 2015. 528 s. [in Ukr.].

6. Kuts, V. M., & Sotnychenko V. S. (2017) Yurydychna osoba yak ob'yekt zastosuvannya kryminal'no-pravovykh zakhodiv [Legal entity as a subject of criminal law measures]: monohrafiya. Kyiv: Nats. akad. prokur. Ukrayiny. 250 s. [in Ukr.].

7. Naukovo-praktychnyy komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrayiny [Scientific and practical commentary of the Criminal Code of Ukraine] / za red. M. I. Med'nyka, M. I. Khavronyuka. 10-te vyd., pererobl. ta dop. Kyiv: VD «Dakor», 2018. 1368 s. [in Ukr.].

8. Provotorov, O. P. (2019) Zakhody kryminal'no-pravovoho kharakteru shchodo yurydychnykh osib yak instytut kryminal'noho prava Ukrayiny [Measures of criminal nature concerning legal entities as an institution of criminal law of Ukraine] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08. Kyiv. 20 s. [in Ukr.].

9. Provotorov, O. P. (2019) Zakhody kryminal'no-pravovoho kharakteru shchodo yurydychnykh osib yak instytut kryminal'noho prava Ukrayiny [Measures of criminal nature concerning legal entities as an institution of criminal law of Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.08. Kyiv, 2019. 209 s. [in Ukr.].

10. Reorhanizatsiya yurydychnykh osib. Zlyttya. Pryyednannya. Podil. Peretvorennya. [Reorganization of legal entities. Merger. Accession. Divide. Transformation. Board]. Vydil. Rozdily ta servisy TAXLINK: TAXLINK. All about taxes. URL: <https://taxlink.ua/ua/analytics/doc-reorganizaciya-yuridichnih-osib-zlittya-pridnannya-podil-peretvorennya-vidil/reorganizaciya-yuridichnih-osib-zlittya/full/> (data zvernennya: 23.09.2018). [in Ukr.].

11. Yashchenko, A. M. (2016) Obstavyny, shcho vyklyuchayut' mozhlyvist' zastosuvannya do yurydychnykh osib zakhodiv kryminal'no-pravovoho kharakteru. [Circumstances that exclude the possibility of applying legal measures to legal persons]. Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo. № 12. S. 227–232. [in Ukr.].

SUMMARY

Kryzhanovsky M. V. Criminal legal measures for legal entities: forms, certain aspects of application and prospects of implementation of new types. On the basis of the analysis of the legislative provisions of section XIV-1 of the Criminal Code of Ukraine, the criminal measures in relation to legal entities are determined, the peculiarities of application of some of them are clarified, as well as the prospects of introduction of new types in the Criminal Code of Ukraine.

In particular, the author has stated that the system of criminal-legal measures against legal entities is represented, first, by two main measures (fine and liquidation) and one additional compulsory measure (confiscation of property), and secondly, by one measure, which prevents the occurrence of these coercive measures of a criminal nature in connection with the inability to sufficiently exert a preventive influence on the legal person as a subject of criminal legal relations.

The application of any one of the main criminal-legal measures to a legal entity depends, firstly, on the type of such legal entity (belonging to the private or public sector), and secondly, on the specific crime referred to in paragraph 1, 3, 4 of part. 1 of article. 96-3 of the Criminal Code of Ukraine, which was committed in the interests and (or) on behalf of such legal entity or caused due to the failure to fulfill the duties assigned to the authorized person of the legal entity to take measures to prevent corruption, to commit any of the crimes provided for in paragraph 2 of part. 1 of article 96–3 of the Criminal Code of Ukraine.

The general list of legislatively regulated means of criminal influence over legal entities of the

private and public sphere should be expanded due to the regulation of not only certain basic but also certain additional compulsory measures of criminal nature against such persons. Along with the simultaneous expansion of the list of compulsory measures of a criminal nature in relation to legal entities, those measures that result in the exemption from the application of compulsory measures of a criminal nature in relation to legal entities should be extended.

Keywords: legal entity, fine, confiscation of property, liquidation, reorganization, deprivation and restriction of rights of legal entity.

УДК 343.2

DOI: 10.31733/2078-3566-2019-4-224-230

Шмат М. С. ©

аспірант

(Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»)

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ ЗА ХВОРОБОЮ: ПОНЯТІЙНА СКЛАДОВА ТА ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ

Здійснено аналіз суміжних кримінально-правових інститутів звільнення від кримінальної відповідальності і звільнення від покарання та його відбування. Запропоновано особливий підхід до розуміння форм кримінальної відповідальності та звільнення від покарання. Сформульовано визначення поняття звільнення від покарання за хворобою. Наведено пропозиції, спрямовані на вдосконалення інституту звільнення від покарання за хворобою, зокрема щодо впровадження його дефініції.

Ключові слова: поняття, визначення, хвороба, кримінальна відповідальність, звільнення від покарання, відмова держави.

Постановка проблеми. Українські правники визнають дієвою формою протидії злочинності не лише застосування заходів покарання, а й відмову від них. Питання звільнення від покарання за хворобою, з погляду реалізації принципу гуманізму та недопустимості спотворення мети покарання, посідає одне з провідних місць у системі звільнення від покарання та його відбування. Однак ставлення вчених до інституту звільнення від покарання за хворобою є неоднозначним, а підходи до визначення понятійної складової цієї категорії є різними.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У науці кримінального циклу питанню визначення поняття звільнення від покарання за хворобою лише фрагментарно і опосередковано приділяли увагу, зокрема такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Ю. В. Баулін, К. С. Бородулькіна, Р. І. Брящей, О. П. Горох, О. В. Жданова, С. І. Зельдов, Є. О. Письменський, М. В. Романов, В. В. Скибицький, П. Л. Фріс.

Метою є дослідження понятійної складової інституту звільнення від покарання за хворобою та визначення дефініції.

Актуальність теми зумовлена розвитком теорії та практики нормотворення в Україні і необхідності формування пропозицій щодо внесення змін до кримінального законодавства України, з метою удосконалення інституту звільнення від покарання за хворобою. Необхідність проведення наукової розробки проблематики вдосконалення термінології кримінального законодавства України – визнано актуальним Рекомендацією Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності: «Актуальні проблеми вдосконалення та уніфікації термінології Кримінального кодексу України» [5].

© Шмат М. С., 2019

ORSID iD <https://orcid.org/0000-0001-8847-0557>

m-shmat@borisfen.net